

УДК 821.161.2-1 Гончар.09

ЛЮДМИЛА ГОЛОВКО, КАТЕРИНА СУХІЛІНА

(Харків)

ЛІРИЗМ РОМАНУ «ПРАПОРНОСЦІ» О. ГОНЧАРА

Статтю присвячено вивченню феномену ліризму в романі «Прапорносці» О. Гончара. Доведено, що О. Гончар у романі «Прапорносці» органічно поєднує реалістичне сприйняття відтворення світу з романтичним. Митець зображує бачення війни, практично не відступаючи від соцреалістичного канону, проте засоби ліризму, зокрема мотив кохання, заглиблення у внутрішній світ персонажів, використання образів-описів, образів-символів, звернення до народнопоетичних традицій, прийому контрасту, що наскрізно виявляються в тексті, надають твору художньої цінності.

Ключові слова: ліризм, образ, пафос, роман, стиль.

Творча постать О. Гончара є однією з найпомітніших у вітчизняній літературі ХХ століття. Огляд наукових праць, у яких аналізується проза митця, свідчить про те, що дослідження його художньої спадщини, у тому числі роману «Прапорносці», є багатостороннім і водночас досить неоднорідним. Так, радянські критики М. Жулинський [8], Ю. Лукін [17], М. Наєнко [18], М. Шамота [24] та ін. керувалися традиційною для свого часу методологією і передусім писали про «самовіддане служіння благородним ідеалам» та «непоборну силу радянського патріотизму» [10, с. 113–114]. Сучасні дослідники Т. Гундорова [7], Н. Зборовська [9], І. Кошелівець [12] та ін. хоча й використовували при студіюванні твору сучасні методи, все ж розглядали роман як типовий зразок літератури соціалістичного реалізму.

Серед великої кількості різноманітних досліджень, присвячених творчості О. Гончара, лише невелику частину становлять праці, де науковці виділяють ліризм як одну з головних ознак трилогії «Прапорносці». Літературознавці О. Бабишкін [1], Л. Новиченко [10], Б. Олійник [19], Т. Хом'як [23] та ін. відзначали загальний ліричний характер оповіді, вивірену ритміку мовного ряду, довгі ліричні відступи, поетичну характеристику персонажів тощо, проте цілісного аналізу означеного феномену не подавали. Ураховуючи той факт, що ліризм трилогії «Прапорносці» є важливим складником для відтворення ідейно-естетичного задуму письменника, цей аспект студіювання є актуальним і становить науковий інтерес. Тому метою нашої статті буде проаналізувати засоби ліризму, зокрема мотив кохання, використання образів-символів, образів-описів.

Дослідники Н. Беляєва [2], О. Блашків [3], Р. Гром'як [15], Ю. Ковалів [14], Г. Поспелов [20], В. Халізов [4] та ін. трактують поняття «ліризм» як пафосно-стильову ознаку твору, пов'язану з емоційністю, сердечністю, схвильованістю, тобто із суб'єктивною сферою, із художнім утіленням авторської емоційної виразності в тексті. Г. Поспелов визначає такі основні можливості реалізації цього феномену в художньому творі: «витончено предметно-словесні «фарби» – портретні, психологічні, пейзажні – для відкритого, відчутного для читача емоційного вираження переживань і передчуттів» [20, с. 202], «велика емоційна виразність і піднесеність діалогів і монологів, які створюють у вільному сплетінні і часовій послідовності загальну настроєвість» [20, с. 204]. Л. Тимофеев проявами ліризму в епічних творах вважає «зображення характеру і шляхом зображення його в дії, і через суб'єктивне авторське переживання, коли автор безпосередньо (а не через дію) дає йому оцінку» [22, с. 286]; «з'являється поза сюжетом оповідач, який дає суб'єктивну оцінку подій: ця оцінка виявляється перш за все в манері оповіді, яка отримує різне емоційне забарвлення залежно від ставлення оповідача до зображуваного» [22, с. 286].

Тенденція до ліризації в українській літературі особливо характерна для творчості письменників другої половини ХХ століття (Є. Гуцало, Л. Первомайський, Гр. Тютюнник та ін.). Ліризм роману О. Гончара «Прапорносці» передусім пов'язаний із поглибленим відображенням внутрішнього світу особистості. Письменник розкрив у романі тему кохання, показавши, що це чисте та світле почуття супроводжує людину навіть у жорстокі часи війни. Прозаїк, з одного боку,

ідеалізує образи персонажів, їхні почуття, а з другого – намагається відтворити «прозу» життя, змальовуючи постійну потребу людини відчувати теплоту почуття любові. Автор трилогії поєднує ліричний мотив кохання з образом «духовно красивої людини». За допомогою символічності вставної ліричної новели про вірність лебедів письменник утверджує ідею «вічного кохання». Мотив кохання, «краси вірності» підсилений трагічним фіналом твору: за сюжетом закоханим героям так і не судилося бути разом, упродовж усіх трьох частин роману не показано жодної їхньої зустрічі – саме «така інтрига трилогії, а не «визвольний похід», привертала увагу читача, зголоднілого за справжньою літературою, налаштувала його на особливий стан сердечних переживань» [11, с. 178].

На нашу думку, важливим моментом є той факт, що О. Гончар, зображуючи персонажів роману як носіїв певної ідеї, все ж відходить при творенні образів від штучності та схематизму, однозначності при трактуванні, властивій більшості текстів літератури соцреалізму. Усі герої трилогії – це, в першу чергу, особистості із власними переживаннями, думками, мріями та спогадами, причому кожній постаті притаманна внутрішня динаміка. У творі найбільш глибоко передано зміну у психологічному стані головної героїні Шури Ясногорської, образ якої можна вважати одним із найбільш «живих» характерів роману. Так, наприклад, автор зображує, як загибель на війні коханого Юрія позначилась на внутрішньому стані дівчини.

Усупереч усталеним штампам радянської літератури О. Гончар відобразив людину, яка після важкої втрати – смерті коханого – здатна знову покохати. Письменник передає емоції та внутрішній стан Шури, коли вона вперше після тривалої розлуки зустрілася з Євгеном Чернишем: «Вбрання було підібране вибагливо, зі смаком і явно личило їй. Не пожмакане, а випрасуване, свіже... Видно було, що вона одягла його недавно, “можливо, навіть перед тим, як іти сюди”, – мимохідь відзначив Євген, і Шура, перехопивши цей Євгенів погляд, зрозуміла його саме так. Однак не знітилася і не засоромилася від цього, а, навпаки, весело, навіть з викликом підтримала його погляд. “Так, я готувалася, – відповідали Шурині очі, – я хотіла з’явитись сюди красивою і не соромлюсь цього, і все це ради тебе”» [5, с. 403].

О. Гончар розгорнув на сторінках роману дискусію про право на любов після смерті коханого, що особливо було актуальним для післявоєнного часу. Усі сподівання персонажів на особисте щастя пов’язані із закінченням війни, перемогою над ворогом, після якої, на їхню думку, «... все стане інакшим, – говорила Шура, поступово запалюючись від власних мрій. – Тоді все можна буде вирішувати по-новому... І, може, те, що зараз нам здається нездійсненним або гріховним, тоді стане природним і можливим. Адже ми опинились зовсім в іншій сфері, поза смертю, поза кров’ю, поза нашими муками і кошмарами... А все, що болить, чим ми зараз караємось, залишиться, як після сповіді, тут, по цей бік» [5, с. 423]. Проте автор досить мелодраматично обриває життя головної героїні Шури Ясногорської: дев’ятого травня, в останній день війни, вона загинула від двох розривних куль. Цим самим митець утверджує ідею протиприродності, жорстокості війни.

У романі мотив кохання є не єдиним чинником ліризації трилогії. Романтизм і ліризм для О. Гончара – це не просто художній прийом: письменник, як уважає Г. Ломідзе, – «романтик за покликанням, за характером сприйняття світу, за тими звуками, шелестінням, за тією глибиною, прихованою від звичайного слуху музикою, яку він уловлює в навколишньому світі чи створює сам, збагачуючи наше уявлення про чарівну принадність життя» [16, с. 278]. Навіть звукові образи війни митець уплітає в загальне «музичне» полотно, створюючи контрастне тло для відтворення внутрішнього стану персонажів, чому сприяють ритмотвірні звуки війни, природи, голосів персонажів (спів, говірка тощо), що настійливо чергуються в тексті роману: «Гуркіт підвід, рокіт моторів, іржання коней – все ставало зараз помітно дункішим, ніж вдень. Дзвінки вечірні поля неначе самі підхоплюють і підсилюють гомін походу <...>. Тепер і звідти, з паралельних димуючих доріг, дункий весняний вечір передає Маковееві – через луки, через озера! – музику моторів, якої ще годину тому було не чути <...> А зараз як дунко та дзвінко навкруги! Що то – весна... Здається Маковееві, коли б він оце заспівав, то почули б його аж на самім Дніпрі...» [5, с. 332–333].

Романтичне світобачення О. Гончара логічно поєднувалося із національними орієнтирами, адже «така риса, як ліризм, є однією з базових ознак української душі» [15, с. 393]. Як зазначає дослідниця О. Лисенко, «українській літературі притаманна виразніша ліричність унаслідок етнопсихологічних особливостей народу, який її творить» [13, с. 8]. Попри те, що письменник писав роман у межах соцреалістичного канону, він надав твору українського національного

колориту. Важливого значення в розкритті «душевних рухів» та внутрішнього світу персонажів у романі «Прапорonoсці» набувають портретні характеристики. Причому помітним є національно орієнтований авторський погляд на поняття ідеалу краси та гармонії: «Брянський, з туго перетягнутим станом, з білявою пишною чуприною, стоїть, облитий променями призахідного сонця. «Як соняшник у цвіту», – думає Черниш про нього» [5, с. 66].

Митець неодноразово наголошував на важливості пісні в житті українського народу: «Українська народна пісня, безперечно, належить до естетичних художніх вершин світової культури. Пісенні шедеври України сміливо можна ставити поруч з художніми шедеврами античності» [9, с. 12]. Пісенні вкраплення, стилізація особливого ритмічно-музичного малюнку народної пісні є одним із засобів ліризації прозового тексту. «Рідні» пісні («Ой зійди, зійди, ясен місяцю», «Побратався сокіл») навювали «...багато споминів, змушували задумуватись над своїм життям» [10, с. 169]. Прозаїк, використовуючи жанр української народної пісні, не просто розширює асоціативний простір, він створює особливу емоційну, ліричну атмосферу твору (відчуття суму, туги, кохання, самотності та ін.).

Автор «Прапорonoсців» неодноразово використовує символізацію образів, що досягається за допомогою великого емоційного навантаження художніх деталей [6, с. 87]. Письменник звертається до фольклорних мотивів та народних звичаїв, порівнюючи образ завітчаної вінком Шури із нареченою: «Вона вже їхала в стрічках та вінках, що ритмічно билися їй на грудях. І сама вона вже була як квітка <...> Чеські дівчата закосичили її, завітчали, наче справжню наречену. Дівчина-воїн, вона самим своїм виглядом захоплювала їх, здавалася їм незвичайною, як з пісні» [5, с. 458]. Наступний епізод, у якому змальовано смерть Шури Ясногорської, за тональністю контрастує з попереднім: «А на палатці лежить горілиць якась незнайома Маковееві дівчина. Розпатлана, спокійна, в порваних вінках, в зім'ятих погонах. Не вона! Пливе і пливе, гойдаючись, мов на туманних хвилях... Ні, це таки вона лежить, розкинувшись втомлено і незручно, у вінках, які забула зняти перед боєм!.. Немає вінків, немає цвіту – саме лиш бадилля, обшурхане, прикипіле на грудях кров'ю... Лежить як жива, неймовірно біла, неймовірно спокійна» [5, с. 470].

О. Гончар у цих двох контрастних епізодах – перемоги і смерті – використовує подвійну семантику образу-символу вінка: «Це або увінчання шаною кого-небудь як переможця чи тріумфатора, або знак скорботи за померлим чи загиблим» [21, с. 24]. Важливим моментом також є той факт, що «обидва значення символу притаманні вінку нареченої. Її прикрашали вінком – як знаком чистоти і незайманості» [21, с. 24]. Отже, цей багатозначний символ додатково уточнює ідейну концепцію митця про «красу вірності»: Шура все ж таки залишилася вірною своєму нареченому Юрію, хоча її серце, сповнене страждань, і прагнуло відчутти силу почуттів у новому коханні з Євгеном. Використовуючи композиційний прийом контрасту, прозаїк за допомогою образу вінка як символічного аналога кола актуалізує онтологічну проблему життя і смерті, скороминущості людського буття. Крім того, образ вінка має яскраве ментальне забарвлення і пов'язує образ героїні з типовим образом українки, яка гине у вирі війни.

Сповнений ліризму епізод, коли Хома Хаецький побачив вишитий дружиною рушник, оприявнює любов українця до Батьківщини, до коханої жінки, родини: «Взяв гаптований рушник на руки, розгорнув, і гілляста калина зачервонілася до білиць далекими рідними краями, тьохнула вишитими соловейками. – Патку мій, патку! Власними руками Явдошка ці узорі виводила!.. Давно зберігав, а ниньки розлучатися маю... Не осуди, жінко, не осуди, любко! Пускаю твої вишивані соловейки на високі гори! Летіть, коли вже на те пішло!.. – Не викидай, Хомо, – запротестували товариші. – Халяви кинь, а рушник залиш! Хаецький постояв якусь мить, вагаючись, і нарешті послухав ради. Згорнув свою барвисту пам'ятку, поклав до кишені. – Не багато заважить. Може, навіть легше буде з нею в поході» [5, с. 341]. Як відомо, образ калини – це давній символ вогню, сонця; неперервності життя, роду українців; України, Батьківщини; дівочої чистоти й краси; вічної любові, кохання, вірності; гармонії життя та природи; материнства; плодючості; символ нескореності та стійкості; українського козацтва; незрадливої світлої пам'яті; єдності нації; потягу до своїх традицій, звичаїв [21, с. 72]. Образ солов'я є невіддільним від символу калини. О. Потапенко стверджує, що таке поєднання є не випадковим: «Як відомо, калина – це символ України, краси, цнотливості дівчини, кохання. Таким же чистим був і спів солов'я, пісенною і чистою була душа українського народу» [21, с. 187]. Любов письменника до рідного краю відображується у теплих, відвертих спогадах солдатів про родину, про Україну.

Варто відзначити, що ліризм роману також виявляється у використанні автором образів-описів, ліричних відступів, що сприяють послабленню сюжетної динаміки. На думку літературознавця М. Гуменного, символізація позасюжетних деталей, розширення філософсько-естетичної змістовності всіх елементів опису особливо помітно виявляється у пейзажному живописі О. Гончара [6, с. 57]. Так, багатозначні і різноманітні за своїм характером, масштабністю, емоційним впливом пейзажі в романі «Прапороносці» відіграють важливу роль у творенні образів персонажів трилогії, відображаючи їхні внутрішні переживання. Пейзаж є не тільки тлом для зображуваних подій, а й своєрідним акомпанементом настрою героя. Прозаїк змальовує єдність персонажів трилогії із природою, описує прорив із воєнних подій у світ спокою і гармонії, що, безумовно, створює ліричний колорит. «Доц, пускаючись щодаля рясніше, лопотів об шинель, а там – далеко внизу, на рідній стороні, – ще світило сонце. Матово-біла дощова коса, повільно, мов грандіозна завіса, рухаючись над полями, ще не дійшла туди: зеленіючі лани востаннє послали звідгіль свій сонячний усміх на цю чужу, непривітну гору з самотнім розп'яттям. І Черниш – ще зовсім юний, затагнутий новими ременями, і Козаков, який горбився біля нього, щоб, випрямившись, не стягнути з офіцера шинель, – обидва довго і пильно вдивлялися в ту сонячну панораму, ніби хотіли ввібрати її в свої серця і понести далі з собою» [5, с. 54]. Письменник зображує почуття та переживання двох бійців, які щойно перейшли кордон, залишивши Батьківщину позаду, і намагаються зберегти її образ у своїй пам'яті. У цьому випадку картини природи відповідають настрою персонажів, коли відчуття простору осмислюється в категоріях «свій» – «чужий»: наприклад, чужа земля одразу ж видається їм непривітною, іншою. Уведення автором у структуру тексту ліричних пейзажів на тлі хронотопу війни актуалізує прийом контрасту, що є звичним для української народнопоетичної творчості.

Отже, О. Гончар у романі «Прапороносці» органічно поєднує реалістичне відтворення світу з романтичним. Митець зображує бачення війни, практично не відступаючи від соцреалістичного канону, проте засоби ліризму, зокрема мотив кохання, заглиблення у внутрішній світ персонажів, увага до почуттів і роздумів, використання образів-описів, що виступають «самоцінним обрамленням людських дол» [6, с. 78], образів-символів (української пісні, вінка, рушника, солов'я, калини тощо), звернення до народнопоетичних традицій, прийому контрасту, що наскрізно виявляється в тексті (проблеми життя і смерті, кохання і війни, протиставлення ліричних пейзажів і хронотопу війни, ліризм української пісні й реалії війни тощо) надають твору художньої цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабишкін О. К. Творчість О. Гончара / О. К. Бабишкін // Радянське літературознавство. – 1949. – № 9. – С. 39–45.
2. Беляева Н. В. Лирическое начало в прозе М. А. Тарковского : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Русская литература» / Н. В. Беляева. – Улан-Удэ, 2009. – 24 с.
3. Блашків О. В. Тенденція до «ліризації» драми у творчості О. Олеся та В. Б. Єйтса : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / О. В. Блашків. – Тернопіль, 2009. – 19 с.
4. Введение в литературоведение : учеб. для филол. спец. ун-тов / Г. Н. Поспелов, П. А. Николаев, И. Ф. Волков [и др.] ; [под ред. Г. Н. Поспелова]. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Высш. шк. – 1988. – 528 с.
5. Гончар О. Т. Твори : в 7 т. / О. Т. Гончар. – Київ : Дніпро, 1987. – Т. I : Фронтіві поезії ; Прапороносці : трилогія ; Новели. – 550 с.
6. Гуменний М. Х. Поетика романного жанру Олеся Гончара : проблеми типологій : [монографія] / М. Х. Гуменний. – Київ : Акцент, 2005. – 240 с.
7. Гундорова Т. І. Соцреалізм як масова культура / Т. І. Гундорова // Сучасність. Література, наука, мистецтво, суспільне життя : щомісячний часопис незалежної української думки. – 2004. – № 6. – С. 52–66.
8. Жулинський М. Війна – це насамперед робота. Народні характери і долі в «Прапороносцях» / Микола Жулинський // Прапороносці Олеся Гончара і зображення людини на війні : матеріали творчої конференції. – Київ : Дніпро, 1985. – С. 24–32.
9. Зборовська Н. Код української літератури : проект психоісторії новітньої української літератури : [монографія] / Ніла Зборовська. – Київ : Академвидав, 2006. – 504 с.
10. Історія української літератури : у 8 т. / ред. кол. : Є. П. Кирилюк (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1971. – Т. 8 : Література післявоєнного часу (1946–1967 рр.) / відп. ред. Л. М. Новиченко ; авт. тома : Д. Т. Вакулєнко, К. П. Волинський, В. Г. Дончик, Л. М. Коваленко, Л. М. Новиченко. – 574 с.

11. Ковалів Ю. І. Соціальний міф і художні реалії в романі «Прапороносці» О. Гончара / Ю. І. Ковалів // Таїні художнього тексту (до проблем поетики тексту) : зб. наук. праць / Дніпропетр. нац. ун-т імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2013. – Вип. 16. – С. 176–182.
12. Кошелівець І. Можна одверто? / Іван Кошелівець // Сучасність. – 1997. – № 10. – С. 112–122.
13. Лисенко О. М. Природа ліризму в українському сонеті XIX – початку XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. «Українська література» / О. М. Лисенко. – Івано-Франківськ, 2009. – 16 с.
14. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – Київ : Академія, 2007. – Т. 1. – 608 с.
15. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. – Київ : Академія, 1997. – 749 с.
16. Ломідзе Г. Таємниця художнього обдарування / Георгій Ломідзе // Про Олеся Гончара : літ.-крит. ст., листи, етюди. – Київ : Рад. письменник, 1978. – С. 264–327.
17. Лукін Ю. Заздоровне слово романтиці / Юрій Лукін // Про Олеся Гончара : літ.-крит. ст., листи, етюди. – Київ : Рад. письменник, 1978. – С. 324–337.
18. Наєнко М. Високі береги любові / Михайло Наєнко // Про Олеся Гончара : літ.-крит. ст., листи, етюди. – Київ : Рад. письменник, 1978. – С. 338–354.
19. Олійник Б. Віра, надія, любов / Борис Олійник // «Прапороносці» Олеся Гончара і зображення людини на війні : матеріали творчої конференції. – Київ : Дніпро, 1985. – С. 19–23.
20. Поспелов Г. Н. Лирика среди литературных родов / Г. Н. Поспелов. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 208 с.
21. Словник символів культури України : [навч. посіб. для вузів] / ред. : В. П. Коцур, О. І. Потапенко, М. К. Дмитренко, Г. І. Потапенко. – 3-е вид., допов. і випр. – Київ : Міленіум, 2005. – 351 с.
22. Тимофеев Л. И. Основы теории литературы : учеб. пособие для филол. ф-тов ун-тов и пед. ин-тов / Леонид Иванович Тимофеев. – 3-е изд., испр. – Москва : Просвещение, 1966. – 487 с.
23. Хом'як Т. В. Ліричний епос Олеся Гончара : до питання про взаємодію епічних і ліричних начал у романах письменника / Т. В. Хом'як. – Київ : Вища шк., 1988. – 115 с.
24. Шамота М. Ідейність і майстерність / Микола Шамота. – Київ : Рад. письменник, 1953. – 266 с.

REFERENCES

1. Babyshkin O. K. (1949) Tvorchist O. Honchara [Creativity of O. Gonchar]. Radianske literaturoznavstvo, no.9, pp. 39-45.
2. Beljaeva N. V. (2009) Liricheskoe nachalo v proze M. A. Tarkovskogo [The lyrical principle in the prose of M. A. Tarkovsky] (PhD Thesis), Ulan-Udje. (in Russian)
3. Blashkiv O. V. (2009) Tendentsiia do «liryzatsii» dramy u tvorchosti O. Olesia ta V. B. Yeitsa [The tendency to «lyrical» drama in the work of O. Olesia and W.B. Yeits] (PhD Thesis), Ternopil. (in Ukrainian)
4. Pospelov G. N., Nikolaev P. A., Volkov I. F. (1988) Vvedenie v literaturovedenie [Introduction to Literary Studies]. Moskva : Vyssh. Shk. (in Russian)
5. Honchar O. T. (1987) Tvory : v 7 t. [Writings : in 7 books]. T. I : Frontovi poezii ; Praporonosti : trylohii ; Novely [Front poetry; Flag bearers: trilogy; Novelties]. Kyiv : Dnipro. (in Ukrainian)
6. Humennyi M. Kh. (2005) Poetyka romannoho zhanru Olesia Honchara : problemy typolohii [Poetics of the novel genre Oles Gonchar: typology problems]. Kyiv : Aktsent. (in Ukrainian)
7. Hundorova T. I. (2004) Sotsrealizm yak masova kultura [Socialist realism as a mass culture]. Suchasnist. Literatura, nauka, mystetstvo, suspilne zhyttia : shchomisiachnyi chasopys nezaleznoi ukrainsoi dumky, no.6, pp. 52-66.
8. Zhulynskiy M. (1985) Viina – tse nasampered robota. Narodni kharaktery i doli v «Praporonostiakh» [War is primarily a job. People's Characters and Fates in the «Flag bearers»]. Praporonosti Olesia Honchara i zobrazhennia liudyny na viini : materialy tvorchoi konferentsii, Kyiv : Dnipro, pp. 24-32.
9. Zborovska N. (2006) Kod ukrainsoi literatury : proekt psykhoistorii novitnoi ukrainsoi literatury [Code of Ukrainian Literature: a draft of psycho-history of modern Ukrainian literature]. Kyiv : Akademvydav. (in Ukrainian)
10. Vakulenko D. T., Volynskiy K. P., Donchyk V. H., Kovalenko L. M., Novychenko L. M. (1971). Istoriia ukrainsoi literatury : u 8 t. [History of Ukrainian literature: in 8 books]. T. 8 : Literatura pisliavoiennoho chasu (1946-1967 rr.) [Literature of the postwar period (1946-1967)]. Kyiv : Nauk. Dumka. (in Ukrainian)
11. Kovaliv Iu. I. (2013) Sotsialnyi mif i khudozhni realii v romani «Praporonosti» O. Honchara [Social myth and artistic realities in the novel «Flag bearers» O. Gonchar]. Tainy khudozhnogo tekstu (do problem poetyky tekstu). Dnipropetrovsk, Vol.16, pp.176-182.

12. Koshelivets I. (1997) *Mozhna odverto?* [Can it be open?]. *Suchasnist*, no10, pp. 112-122.
13. Lysenko O. M. (2009) *Pryroda liryizmu v ukrainskomu soneti XIX-pochatku XX stolittia* [Nature of lyricism in the Ukrainian sonnets of the 19th and early 20th centuries] (PhD Thesis), Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian)
14. Kovaliv Iu. I. (2007) *Literaturoznavcha entsyklopediia : u 2 t.* [Literary Encyclopedia: in 2 books]. Kyiv : Akademiia. (in Ukrainian)
15. Hrom'iak R. T., Kovaliv Iu. I., Teremka V. I. (1997) *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk* [Literary dictionary-reference book]. Kyiv : Akademiia. (in Ukrainian)
16. Lomidze H. (1978) *Taiemnytsia khudozhnogo obdaruvannia* [Mystery of artistic talent]. Pro Olesia Honchara. Kyiv : Rad. pysmennyk, pp. 264-327.
17. Lukin Iu. (1978) *Zazdorovne slovo romantytsi* [Healing word for romance] Pro Olesia Honchara, Kyiv : Rad. pysmennyk, pp. 324-337.
18. Naienko M. (1978) *Vysoki berehy liubovi* [High shores of love]. Pro Olesia Honchara, Kyiv : Rad. pysmennyk, pp. 338-354.
19. Oliinyk B. (1985) *Vira, nadiia, liubov* [Faith, Hope, Love]. «Praporonosti» Olesia Honchara i zobrazhennia liudyny na viini, Kyiv : Dnipro, pp. 19-23.
20. Pospelov G. N. (1976) *Lirika sredi literaturnykh rodov* [Lyrics among literary genera]. Moskva : Izd-vo Mosk. un-ta. (in Ukrainian)
21. Kotsur V. P., Potapenko O. I., Dmytrenko M. K., Potapenko H. I. (2005) *Slovnnyk symboliv kultury Ukrainy* [Dictionary of symbols of Ukrainian culture]. Kyiv : Milenium. (in Ukrainian)
22. Timofeev L. I. (1966) *Osnovy teorii literatury* [Fundamentals of the theory of literature]. Moskva : Prosveshchenie. (in Ukrainian)
23. Khom'iak T. V. (1988) *Lirychnyi epos Olesia Honchara : do pytannia pro vzaiemodiiu epichnykh i lirychnykh nachal u romanakh pysmennyka* [Lyrical epic Oles Gonchar: to the question of the interaction of epic and lyrical beginnings in novels of the writer]. Kyiv : Vyscha shk. (in Ukrainian)
24. Shamota M. (1953). *Ideinist i maisternist* [Ideology and Skill]. Kyiv : Rad. Pysmennyk. (in Ukrainian)

LUDMYLA GOLOVKO, KATERYNA SUHILINA

LYRISM OF THE NOVEL «FLAG BEARERS» BY O. HONCHAR

In the article the features of the embodiment of the phenomenon lyricism of the novel trilogy «Flag bears» by O. Honchar are studied. It was found that among a large number of different studies dedicated to Honchar's, prose there is only a small part of works, where scientists mark lyricism as one of the main features of the novel, but the definite integral analysis of the phenomenon is not represented. Taking into account the fact that lyricism of the trilogy «Flag bearers» is an important component for playback of the ideological and aesthetic intent of the writer, this aspect of their study is relevant and represents scientific interest. The purpose of this article is to analyze the means of lyricism, particularly the motive of love, using images-symbols, images-descriptions.

It is set up that the lyricism of the O. Honchar's novel «Flag bearers» is associated primarily with in-depth disclosure of the inner world of the individual. The article revealed that an important part of the author's concept is to show the motive of love in the work that is directly related to emotion, emotional, that is, subjective sphere of artistic expression in the embodiment of the author's text.

Author determined basic techniques of image copyright in the novel motif of love. A common means of strengthening of the lyrical text is symbolization of images, which are often based on national soil. Analysis of the specifics of creating landscapes in the trilogy indicates that the depiction of nature is not just a backdrop for the events depicted, but also a kind of accompaniment of hero mood. Portrait features in the novel «Flag bearers» play an important part in revealing of the «spiritual movement» and the inner world of the characters. Trilogy's author combines realistic vision of the world with romantic organically. The artist depicts the vision of the war, almost without departing from the socialist-realist canon, however, lyrical means give a work an artistic value.

Key words: lyricism, motive, character, romance, symbol.

Одержано 15.05.2017 р.